

Úvod do ekonomické sociologie

BKV_SOPE Ekonomická sociologie

Rozdíly mezi sociologií a ekonomii

1. Definice aktéra
2. Motivy lidského jednání
3. Vztah mezi jedincem a trhem/společností
4. Cíle a metody analýzy
5. Vztah k vlastní tradici

Rozdíly mezi sociologií a ekonomii

1. Definice aktéra

- Individualismus (autenticita) vs. normami řízený aktér

2. Motivy (racionalita) jednání *

- typy racionality

3. Vztah mezi jedincem a trhem/společností

- boj o statky vs. boj o pozice

4. Cíle a metody analýzy

- předvídání, simulace vs. popis a vysvětlení

5. Vztah k vlastní tradici

Vztah sociologie a ekonomie

- Koncept aktéra: metodologický individualismus vs. interagující individuum a skupiny (individuální jednání je sociální - vždy orientované na ostatní)

Another brazen raid by People for the Ethical Treatment of Athletes.

Ekonomie vs. sociologie

Koncept ekonomického jednání
jako základ:
stabilní set preferencí
a maximalizace užitku;
racionalita jako předpoklad

vs.

Různé typy sociálního jednání
(tradiční, afektivní, racionální);
formální vs. substantivní
racionalita;
racionalita jako proměnná

Motiv (ekonomického) jednání
– vztah mezi vkusem
a cenou/množstvím

vs.

Historicky a sociálně
podmíněný význam lidského
jednání

Vztah mezi sobě rovnými
jedinci

vs.

Perspektiva moci
v mezilidských interakcích

Sociální jednání: M. Weber

- Sociální jednání předpokládá 2 momenty: 1) subjektivní motivaci jedince (jedinců) a 2) orientaci na druhé(-ho)
- Sociologie musí poznat motivy jednajícího individua, aby porozuměla sociální realitě
- Kolektivy ani společnost jako celek nemohou být chápány jako subjekty jednání – těmi mohou být pouze jednotlivá individua
- x É. Durkheim – zdrojem a vysvětlením sociálního jednání jsou nezávislé nadindividuální (kolektivní) jevy (sociální fakta)

Weberova typologie jednání

- Tradiční
 - Afektivní
 - Racionální
 - účelově-racionální; (racionální = vhodná volba prostředků pro dosažení určitého účelu)
 - hodnotově-racionální:
„Čistě hodnotově racionálně jedná ten, kdo bez ohledu na předvídatelné následky jedná ve službě svého přesvědčení ohledně toho, co se mu zdá přikazovat povinnost, důstojnost, krása, náboženský příkaz, pieta...“ (Weber 1998: 157).
- V účelové racionalitě jde o úspěch (výsledek) jednání, v hodnotové racionalitě o vlastní hodnotu jednání.

Vztah sociologie a ekonomie

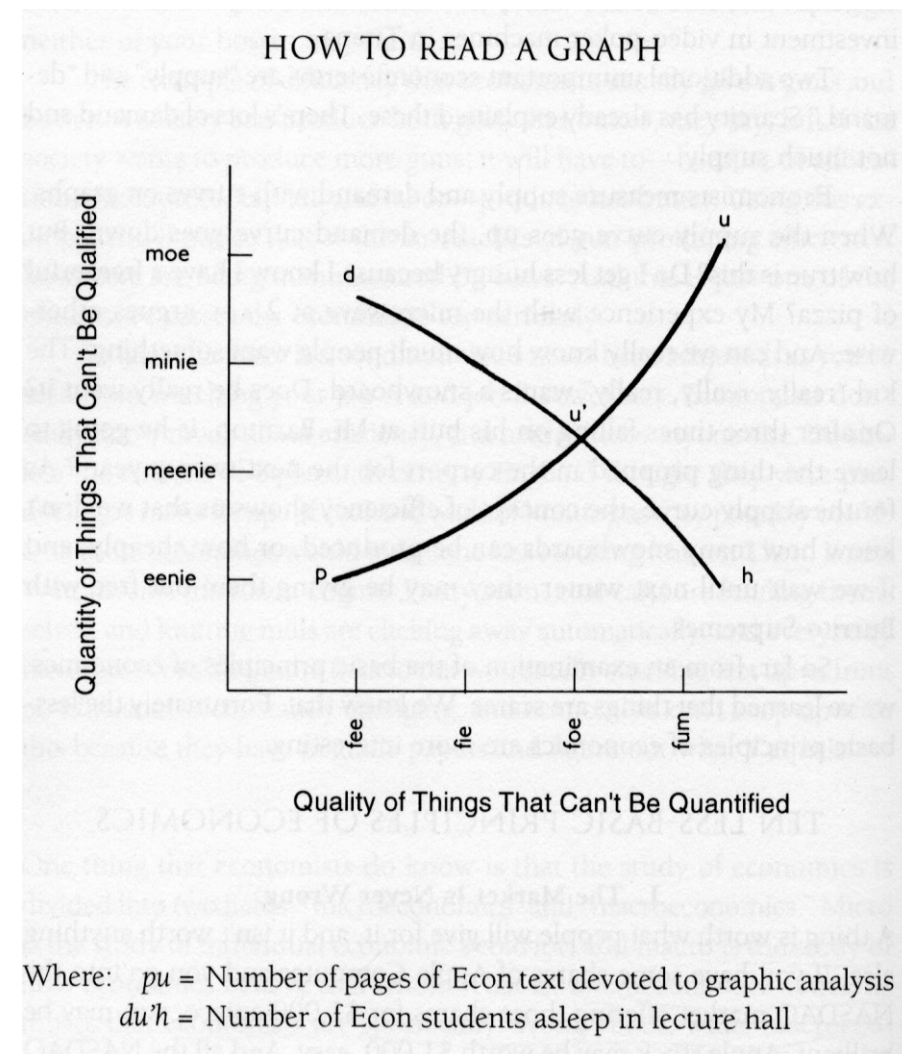
Omezení ekonomického
jednání – vkus a nedostatek
zdrojů vs. množství sociálních,
kulturních či politických
faktorů

Vztah ekonomiky a společnosti

- Hlavní téma ekonomie je směna, trh a fungování ekonomiky, častý předpoklad stabilních sociálních parametrů (vs. institucionální teorie a teorie her)

vs.

- ekonomický proces jako organická součást společnosti – analýza ekonomických procesů, analýza propojení a interakcí mezi ekonomikou a zbytkem společnosti, a studium institucionálních kontextů, které představují společenský kontext ekonomiky

Otázky k Weberova textu

Vztah sociologie a ekonomie

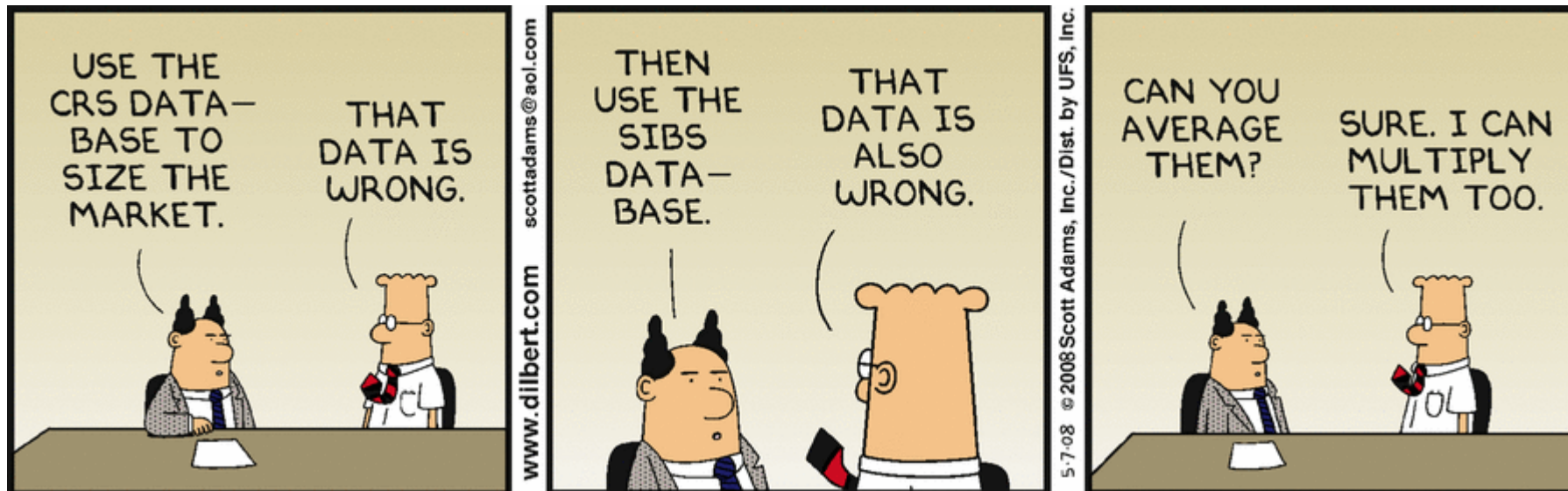
- Cíle analýzy: (ECON) cílem je predikce na základě teorie (formální modely) vs. (SOC) snaha o citlivý popis a porozumění než dojde k vysvětlení.
- Společné: spoléhání se na empirická data

Typ využívaných dat v sociologii a ekonomii

- spoléhání se na data generovaná samotnými ekonomickými procesy (tržní chování, firemní výkaznictví, obchody na burze, oficiální ekonomické statistiky)

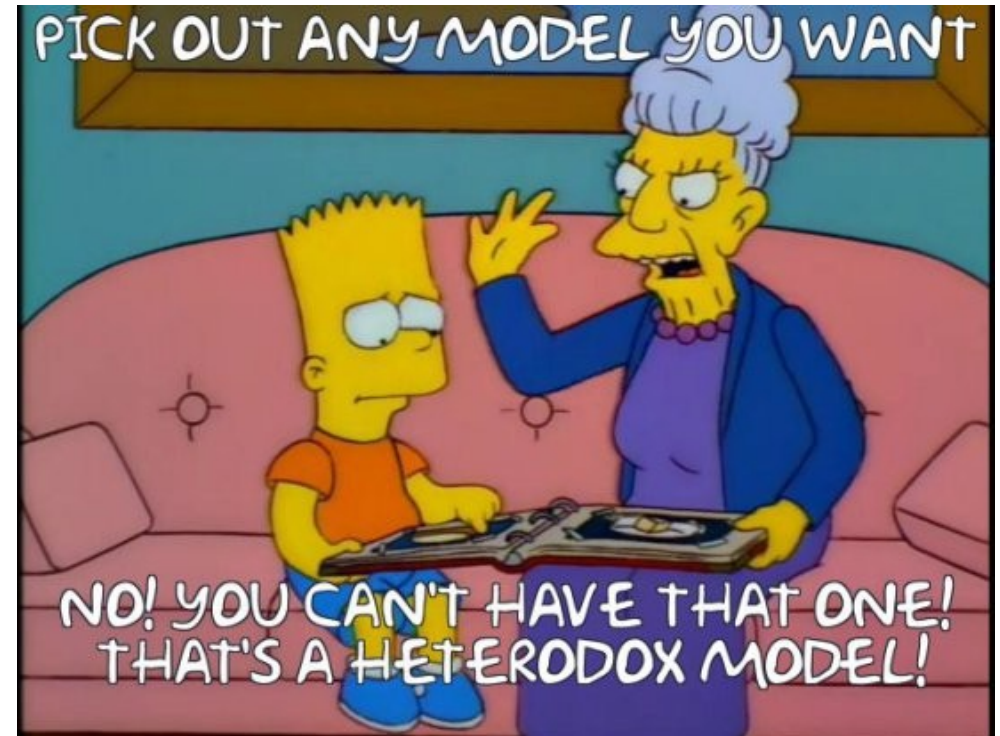
VS.

- Výběrová šetření, dotazníky, zúčastněné pozorování, rozhovory, terénní pozorování, historická data.

Vztah sociologie a ekonomie

- Ekonomie – klasické a neoklasické tradice dominují (aktéři mají kompletní informace, a tyto informace jsou zdarma) byť jsou korigovány (riziko, nejistota, omezená racionalita, psychologie)
- Sociologie – bez dominantní teoretické tradice (sociální systém vs. teorie jednání vs. vztahová sociologie ...)

Definice

Jak vznikly ekonomiky a odkud se vzaly trhy? Co je to zakořeněnost jevů ve společnosti? Jak politika, sítě a kultura ovlivňují ekonomiku? Proč se kapitalismus v různých zemích tak liší?

Ekonomická sociologie je „sociologická perspektiva aplikovaná na ekonomické jevy a procesy.“

Jde o aplikaci teorií, proměnných a vysvětlujících modelů sociologie na ty komplexní činnosti, které souvisejí s produkcí, distribucí, směnou a spotřebou vzácných zboží a služeb.

Tradice ekonomické sociologie

- K. Marx: role ekonomiky ve společnosti, ekonomika (materiální zájmy, materiální základna) jako vysvětlení vývoje společnosti; proti ekonomickému individualismu – teorie tříd
- M. Weber: popis počátků moderního kapitalismu (protestantská etika); zájmy jako subjektivní kategorie; ekonomický vztah jako ekonomické jednání dvou aktérů orientovaných na sebe
- E. Durkheim: dělba práce jako diferenciaci společnosti a prvek její integrace; vs. *homo economicus* – není možné oddělit ekonomické a sociální elementy lidského jednání
- G. Simmel: konkurence jako něco co ovlivňuje i ostatní mimo konkurenty, konkurence vs. konflikt, role důvěry pro ekonomiku
- K. Polanyi: technologický pokrok si vynutil nový ekonomický řád a následně i politický řád

Karl Polanyi:
klasik ekonomické sociologie

Kdo je Karl Polanyi?

- 1886-1964
- Rakouský historik, ekonom, filozof (maďarského původu)
- Po 2. světové válce emigruje do USA
- The Great Transformation (1944)

„Příroda i lidé mají jinou než jen instrumentální hodnotu.“

The Strike, 1886
(Robert Koehler)

Kritika klasické liberální ekonomické teorie

Zejména její dvou základních předpokladů:

1. ... že lidé jsou „od přírody“ orientováni tržně
2. univerzálnosti motivů lidského jednání (s nevyhnutelnou orientací na maximalizaci zisku).

Vztah trhu a společnosti

- *"Tržní ekonomika může fungovat jen v tržní společnosti"*.
- *Velká transformace* - kdy došlo k přechodu od společností regulovaného k seberegulujícímu trhu. Podává popis základních rysů seberegulujícího se trhu.
- **Důsledky těchto změn na společnost – Polanyi zdůrazňuje zhoubné účinky tržní ekonomiky.**

Komodifikace půdy a proměna krajiny

*Photo © Cornwall County
Council Historic
Environment Service*

Příklad tzv. Enclosure movement

The Goose and the Common / Anonymous

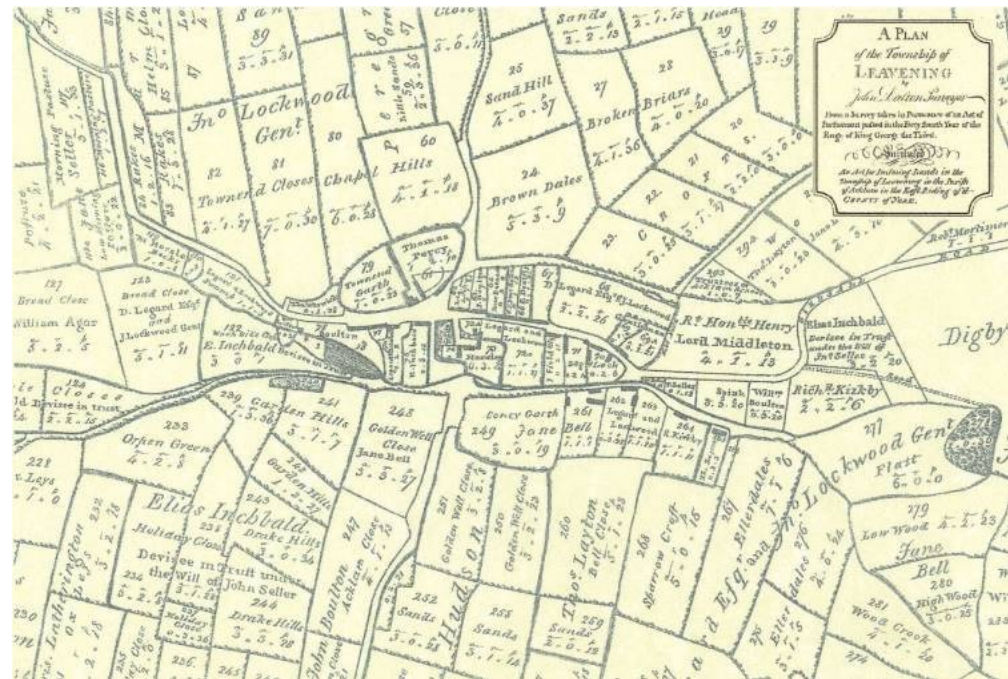
(a 17th century protest song)

*The law locks up the man or woman
Who steals the goose off the common
But leaves the greater villain loose
Who steals the common from the goose.*

*The law demands that we atone
When we take things we do not own
But leaves the lords and ladies fine
Who takes things that are yours and mine.*

*The poor and wretched don't escape
If they conspire the law to break;
This must be so but they endure
Those who conspire to make the law.*

*The law locks up the man or woman
Who steals the goose from off the common
And geese will still a common lack
Till they go and steal it back.*

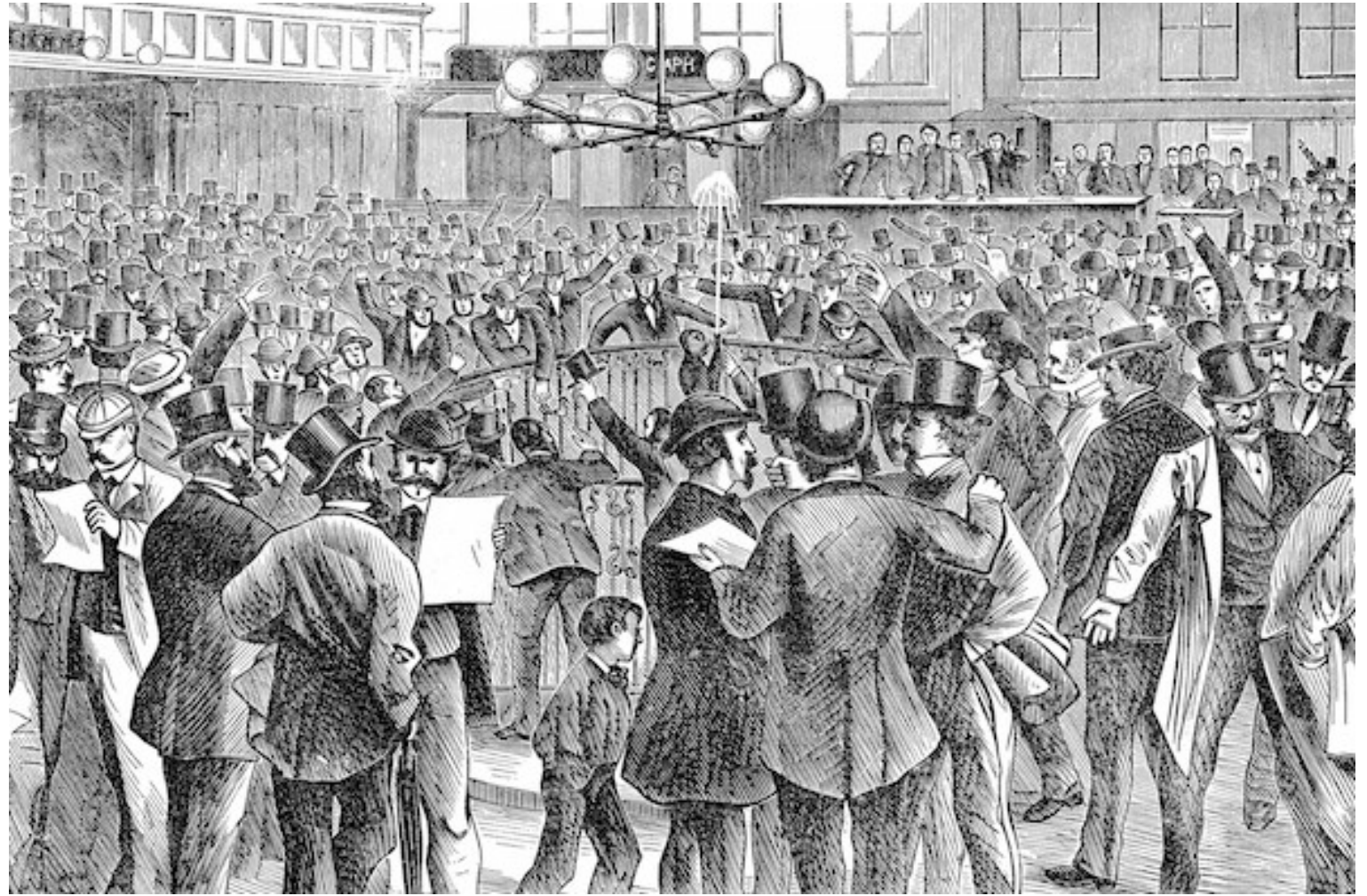

Více o dělení panství a půdy v českých zemích

Viz odkaz:

https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/Reforma_pozemkov%C3%A1

Komodifikace peněz

Komodifikac e práce

-Bracero Program, 1960s

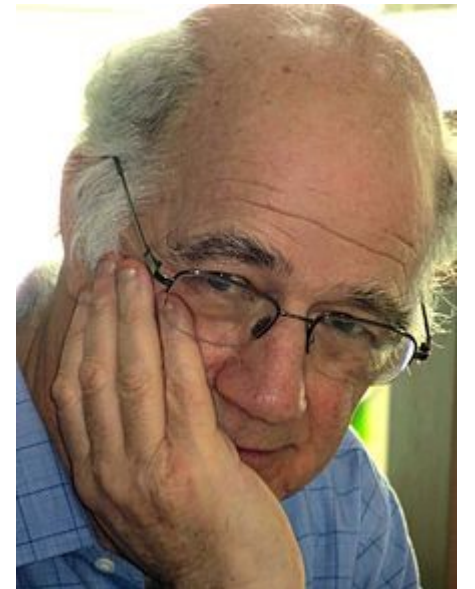

Polanyiho odkaz z dnešního pohledu

Michael Burawoy o významu, ale i slabinách Polanyiho díla (Velká transformace):

<https://www.youtube.com/watch?v=d-6bCL-X64g>

(Od cca 20. minuty nahrávky do 30. minuty)

Současné koncepty a témata ekonomické sociologie

- Teorie organizací (DiMaggio, institucionální isomorfismus)
- Teorie sítí (Burt, strukturální díry; Granovetter, důležitost „vzdálených“ vazeb)
- Kulturní sociologie (Boltanski, Thévenot, ospravedlnění a řády hodnot)
- „Zakořeněnost“ ekonomiky v sociálních vztazích (Granovetter, vlivy prostředí na vztah jednotlivců a firem, význam kulturních kontextů)

Sociologické perspektivy se týkají zejména osobních vztahů, skupin, sociálních struktur (institucí), sociálních kontrol (sankce, normy, hodnoty).

Zdroje

- Maurer, Andrea (ed). 2021. *Handbook of Economic Sociology for the 21st Century: New Theoretical Approaches, Empirical Studies and Developments*, Springer International Publishing AG. (Elektronická verze dostupná všem uživatelům v rámci MUNI na platformě ProQuest Ebook Central: <https://ebookcentral.proquest.com/lib/masaryk-ebooks/detail.action?docID=6607694>).
- ↑Swedberg, Richard. 2021. “The Classic Tradition in Economic Sociology” in Maurer, A. (ed.) *Handbook of Economic Sociology for the 21st* pp. 3-17.
- Smelser, N.J. a R. Swedberg. 2005. Introducing Economic Sociology, pp. 3-25 in N. Smelser a R. Swedberg (eds.) *The Handbook of Economic Sociology*. Princeton: Princeton University Press.
- Beckert, Jens and Wolfgang Streeck. 2008. “Economic Sociology and Political Economy: A Programmatic Perspective.” MPIfG Working Paper 08/4. Max Planck Institute for the Study of Societies, Cologne.
- Convert, Bernard and Johan Heilbron. 2007. “Where Did the New Economic Sociology Come From?” *Theory and Society* 36(1): 31-54.
- Dobbin, Frank. 2004. “The Sociological View of the Economy.” Pp. 1-46 in *The New Economic Sociology: A Reader*, edited by Frank Dobbin. Princeton University Press.
- Granovetter, Mark. 2002. “A Theoretical Agenda for Economic Sociology“. Pp. 35-59 in *The New Economic Sociology: Developments in an Emerging Field*, edited by Mauro Guillen, Randall Collins, Paula England and Marshall Meyer. Russell Sage Foundation.
- Swedberg, Richard. 1991. “Major Traditions of Economic Sociology.” *Annual Review of Sociology* 17: 251-276.